

Qimmip qimuttup tarninganik paasiniaaneq

ILISIMATUSAATIGALUGU SULIASSAQ NUTAAQ. Kalaallit qimuseqarnermik kulturiat periusaallu ukiuni 4.000-it sinnilinni atuussimavoq. Qimmeqarsimanngitsuugunik kalaallit siuaasaasa Inuit issittumi nunap tikitamik nunagileriaartuaarnera ajornakusoortissimassagaluaqaat, taamatullu aamma Robert Pearyp imaluunniit Roald Amundsenip Qalasersuaq avannarleq Qalasersuarlu kujalleq tiguarsimanavianngikkaluarpaa. Ullumikkut qimuseqarnermik kulturi, periutsit tamatumani atuuttut aammalu qimussip silarsuaanik ilisimasatoqqat – eqikkarlugit qimmip qimuttup tarninganik taasinnaasagut – inuiaqatigiinni kalaallini sulii atuupput. Ilisimasalli tamakku amerlasuutigut allatorneqarsimanngillat, maannakkullu qimmeq qimuttoq ilisimasallu immikkut illuinnartut nungutaanissaminnut ulorianartorsiorput. Taamaattumik ilisimatusaatit akimorlugit qimmip qimuttup tarninganik paasiniaalluni ilisimatusarnermik suliaasaq nutaaq kalaallinik qallunaanillu inuttalik aallartinneqaqqammerpoq, tassanilu ilisimatuut kalaallit innuttaasut qanimut peqatigalugit ilaatigut qimmip qimuttup kulturikkut pingaarutai allaaseriniarpaat timikkullu sananeqaatsimigut oqaluttuassartaa erseqqissarlugu.

Issittumi qimmit qimuttut ullumikkut pigineqartut amerlanersaat qimuseqarnermilu kulturi silarsuarmi immikkuullarilluinnartoq Kalaallit Nunaata pigai. Tassami qimmeq qimuttoq taassumalu qimunnissamut ilinniartinneqarneranut qimuttutullu atugaaneranut periutsit ilisimasallu qaffasilluinnartut nungutaanissaminnut ulorianartorsiorput. Qimmit amerlassusaat ukiut qulit ingerlaneranni 20.000-niit ullumikkut 15.000-inut ikileriarsimapput ikiliartortuarsinnarlutillu. Nunarsuup kissakkiartornera, immap sikuata sumiiffiit ilaanni annikinnerusuni piffissamilu sivikinnerusumi atasalerneranik kinguneqartoq, qimminut nerukkaattissat akitsoriaartornerat qamuteralannillu unammillerneqarneq tamatumunnga peqqutaapput.

- Naak qimmeq qimuttoq qimuttoqarnermillu kulturi Kalaallit Nunaannut pingaaruteqaraluaqisut, naallu ilisimatusarnikkut kulturikkullu soqutigineqaraluaqisut, taamaattoq annikitsuarsuaannarmik allaaserineqartarlutillu ilisimatusaatigineqartarsimapput, professor Morten Meldgaard Kalaallit Nunaanni Ilisimatusarfimmit aammalu Statens Naturhistoriske Museum’imeersoq, ilisimatusaatigalugu suliami siuttuusoq oqarpoq. Nangipporlu:

- Taamaammat qimmeq qimuttoq taassumalu kulturikkut oqaluttuarisaanera ilisimatusaatit akimorlugit ilisimatusaatigissallugu naleqqullunilu piffissanngorpoq. Tamatumani antropologii, itsarnisarsiorneq, timikkut sananeqaatit kingornussat pillugit ilisimatusarneq genetikologiilu suleqatigiillutik qimmip oqaluttuarisaanera, pinngorfia, atorneqarnera pingaarutaalu pillugit assilissamik ilivitsunngortitsissapput.

Citizen science, naatsumik nassuiassagaanni tassaasoq ilisimatusarnermi innuttaasunik peqataatitsilluni sulineq, qitiulluinnartumik atorneqassaaq qimmip qimuttup tarninganik paasiniaanermi. Kalaallit Nunaanni atuaqatigiiaat qaaqqullugit immikkut ittumik suleqatiserineqarniarput, aallaaviusumilli kikkulluunniit Kalaallit Nunaanniittut avataaniittullu kalaallit qimussertaasiat pillugu oqaluttuassaqartut ilanngussisinnaapput.

Suleqatigiiaat saqqummersitsinerillu

Ilisimatusaatigalugu suliaq QIMMEQ – kalaallit qimmiat qimuttoq katillugit katersugaasiviit 13-it ilisimatusarfiillu pingasut peqataaffigaat. Suliniummik ataatsimut ataqatigiissaarisuusaaq professor Morten Meldgaard, Ilisimatusarfimmi Nuummiittumi allaffeqarfeqarluni.

Citizen science-mik suliaq aammalu ph.d.-nngorniummik suliat marluk, qimmip qimuttup kulturikkut pingaarutaanik sananeqaatimigullu oqaluttuassartaanik erseqqissaallutik suliaqartussat saniatigut aamma

qimuttoqarnek pillugu ukiumut arlaleriarluni Sisimiuni suleqatigiiaartitsisarnissat, ilaatigut Kalaallit Nunaanni qimminik qimuttoqarnermi kulturip nungusaataanngitsumik ineriartornissaanik pingaarnerutitsinermik sammisaqarfiussapput.

Suleqatigiiaartitsineq siulleq pissaaq Sisimiuni 2016-ip naalernerani.

Ilisimatusarnermi suliaq tamassumalu inerneru avammut ingerlateqqinneqartassapput ilaatigut filmit assilisallu nutaat atorlugit aammalu saqqummersitsinermik angalaartussamik pilersitsinikkut. Saqqummersitsineq aqqissuunneqassaaq Sisimiuni Katersugaasivimmit aamma Statens Naturhistoriske Museum'imit, Kalaallit Nunaanni najukkani katersugaasiviit Tasiilami, Ilulissani, Qasigiannguani, Maniitsumi, Paamiuni, Nanortalimmi, Aasianni, Qaqortumi Narsamilu ittut, kiisalu Naturama Knud Rasmussenillu Illua Danmarkimiittut suleqatigalugit.

Greenland Perspective'mik suliaq

QIMMEQ – kalaallit qimmiat qimuttoq Kalaallit Nunaanni Ilisimatusarfiup aamma Københavnip Universitetiata ataani Statens Naturhistoriske Museum'ip Greenland Perspective'mik taallugu suliaanut ilaavoq.

Greenland Perspective tassaavoq ilisimatusaatit akimorlugit nunallu akimorlugit ilisimatusarnikkut suliniut, maleruagassat aalajangersimasut aallaavigalugit suliaasoq. Maleruagassat taakku suliniutip ilisimatusaatit suliaasa kalaallit inuiaqatigiit akornanni atuunnissaannut qulakkeerinneqataassapput. Greenland Perspective maleruagassat pingasut suliami sapinngisamik annertunarpaamik naammassiniarneqartussat tunngavigalugit sulivoq. Taakku tassaapput:

- **NUKISSAT IMMICKUT ITTUT:** Ilisimatusaatit suliaq faaginit arlalinnit isiginnittumik Kalaallit Nunaata ilisarnaataasa immikkut ittut suunerinik uppersaatissiissaaq, taakkulu inuttut, avatangiisit pilersitaattut imaluunniit inuiaqatigiittut ilisarnaatit Kalaallit Nunaanni toqqissisimanartumik ineriartornissamut qanoq iluaqutaasinnaanersut paasiniassallugu.
- **UNAMMINARTUT NUNARSUARMUT TAMARMUT TUNNGASUT:** Ilisimatusaatit suliaq takutitseqataassaaq Kalaallit Nunaata immikkuullarissusaata silarsuaq tamakkerlugu unamminartut ilaannut qanoq ililluni aqqeeqataaniarsinnaaneranik, soorlu pinngortitami ataqatigiinnerit sequminneqariartornerat aammalu inuussutissat isumannaassusaata tatineqariartuinnarnerat eqqarsaatigalugit.
- **SULEQATIGIINNEQ:** Ilisimatusaatit suliami ilinniartitaanermik aqqissuussineq, pisortat, inuussutissarsiutit inuunnaallu suleqatigineqassapput qulakkeerniarlugu ilisimatusarnerup kalaallit inuiaqatigiit akornanni atuutilernissaa taakkunanngalu pingaarutilittut misigisimaneqalerluni.

Tapiiffigineqarpoq

VELUX FONDEN aamma Aage og Johanne Louis-Hansens Fond suliamut tapiissuteqarput 4,5 mio. kr.-nik aamma 2,1 mio. kr.-nik.